

การบริหารงานตามหลักอปทานิยธรรม The Administration Following Aparihaniyadhamma

พระมหายุทธพิชัย สิริชโย* ธิติวุฒิ หมั่นมี**

Phramayuttapichai Sirichayo, Thitiwut Manmee

บทคัดย่อ

อปทานิยธรรมเป็นหลักธรรมที่ทำให้เกิดความเจริญไม่มีความเสื่อมทั้งส่วนตนและส่วนรวม มุ่งเน้นให้ทุกคนมีความรับผิดชอบต่อกันก่อเกิดเป็นความสามัคคีและความเคารพนับถือซึ่งกันและกัน นอกจากนี้ยังสอนให้รู้จักหลักการทำงานเป็นทีมอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อสร้างชุมชน องค์กร หรือสถาบันให้เข้มแข็ง สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ในสังคมทั้งฝ่ายผู้บริหารบ้านเมืองและฝ่ายคณะสงฆ์ เพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง และสร้างสันติสุขอย่างยั่งยืนในสังคมไทย

คำสำคัญ (Keywords) : การบริหาร, อปทานิยธรรม

Abstract

Aparihaniyadhamma is a principle that causes prosperity as it does not deteriorate oneself or society. It encourages people to undertake responsibility to society, be unity and respect each other. Furthermore, APARIHANIYADHAMMA teaches everyone to efficiently work as a team for strengthening society, organization or institution. It can be applied both with authority executives and Sangha leaders to solve disputes and build sustainable peace in Thai society.

บทนำ

ในสถานการณ์ปัจจุบันสังคมเราต้องการนักบริหารที่มีความรู้ ความซื่อสัตย์ สุจริต เป็นอย่างมาก ปฏิบัติหน้าที่ด้วยจิตสำนึกมุ่งมั่นในการเสริมสร้างคุณงามความดี มีความรับผิดชอบ ที่จะนำองค์กรไปสู่ความสำเร็จตามเจตนารมณ์วัตถุประสงค์ขององค์กรนั้นๆ อีกทั้งรวมไปถึงทำให้เกิดความรัก ความสามัคคีในองค์กร

* Master of Public Administration Program in Public Administration Faculty of social Mahachulalongkornrajavidyalaya University

** Department of Political science Faculty of Social Sciences Mahachulalongkornrajavidyalaya University

การบริหารงานของผู้บริหารนั้น สามารถอ้างอิงนำหลักการในทางทฤษฎีของการบริหารงานของท่านผู้รู้ ซึ่งเป็นที่ยอมรับเป็นสากลทั่วไป แต่ในบางครั้งการบริหารงานในแนวต่างๆ ตามหลักการบริหารนั้นอาจมีความกระด้างอยู่บ้างก็เป็นไปได้ ซึ่งอาจเป็นเหตุให้การบริหารงานไม่ประสบความสำเร็จตามที่คาดหวัง แต่ถ้ามีการผสมผสานหลักการทางทฤษฎีต่าง ๆ ของการบริหารเข้ากับหลักคำสอนของศาสนาแล้ว เชื่อว่าจะทำให้เสริมสร้างทักษะการบริหารงานได้ดี และสมบูรณ์ยิ่งขึ้น เพราะในทางพุทธศาสนานั้นสอนให้เป็นคนดีมีคุณธรรม จริยธรรม ซึ่งหากนำมาประยุกต์ใช้กับการบริหารงานจะเกิดความอ่อนนุ่มในการทำงานมากขึ้น เกิดความยืดหยุ่นไปตามสถานการณ์ที่เหมาะสมได้

อนึ่งการบริหารงานย่อมต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ควบคู่กันไป ซึ่งคำว่า “ศาสตร์” แปลความว่า การบริหารย่อมต้องยึดกฎระเบียบแบบแผนตามกฎหมาย ในขณะที่คำว่า “ศิลป์” เป็นการใช้ทักษะเทคนิคในด้านมนุษยสัมพันธ์ในการช่วยบริหารงาน ควบคู่ไปกับการบังคับใช้กฎระเบียบแบบแผนที่กำหนดไว้ อันจะทำให้เกิดความเดือนร้อนภายหลังได้ ดังนั้นผู้บริหารทุกคนต้องตระหนักในเรื่องดังกล่าวนี้ให้มาก (การบริหารงานตามหลักพระพุทธศาสนา (Mr. jarupongsakul) หน้า 1)

อภิธานิยธรรม

อภิธานิยธรรม แปลว่า ธรรมไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเสื่อม เป็นไปเพื่อความเจริญฝ่ายเดียว หมายถึง ธรรมที่ทำให้ไม่เสื่อม เกิดความเจริญทั้งส่วนตนและส่วนรวม นำความสุขความเจริญมาสู่หมู่คณะฝ่ายเดียว เพราะเป็นหลักธรรมที่เน้นความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ก่อเกิดเป็นความสามัคคีของหมู่คณะ และการเคารพนับถือซึ่งกันและกันและกันสรุปก็คือ เป็นหลักธรรมที่สอนให้เรารู้จัก หลักการทำงานเป็นทีมอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อสร้างชุมชน องค์กร หรือสถาบัน ให้เข้มแข็งสามารถนำไปใช้ได้ทั้งหมู่ชนกับผู้บริหารบ้านเมือง และคณะพระภิกษุสงฆ์ ทุกคนย่อมจะเข้าใจอยู่แล้วว่า ความสุขความเจริญของบุคคลย่อมอิงอาศัยสถาบันคำว่าสถาบันนั้นหมายถึงองค์กรหนึ่ง ๆ เช่น วัด คณะสงฆ์ ศาสนา ประเทศ กระทรวง กรมกอง หรือที่เรียกชื่อเป็นอย่างอื่นก็ตาม หน่วยงานที่บริการความสุขความเจริญให้แก่สมาชิกหน่วยหนึ่ง ๆ ก็เรียกว่า สถาบันหนึ่ง สถาบันหนึ่ง ๆ ก็ย่อมประกอบด้วยบุคคลหลายคน เป็นสมาชิก คนหลายคนก็หลายใจหลายนิสัยใจคอ การดำรงรักษาสถาบันให้มั่นคงและให้เจริญรุ่งเรือง มิให้เสื่อมถอยลงไปนั้น จึงเป็นเทคนิค (วิธีการเฉพาะ) อย่างหนึ่ง จะเห็นได้ว่า มีชนชาติหลายเผ่าในโลกนี้ได้สาบสูญไป มีประเทศบางประเทศหมดความเป็นอิสระ มีลัทธิศาสนามากต่อมากที่สลายตัวสถาบันอีกมากมายที่แม้จะไม่ถึงกับล้มละลายแต่ก็เสื่อมโทรมอย่างน่าเสียดายทั้งหมดนั้นเกิดจากการบริหารงานของสถาบันนั้น ๆ ไม่ถูกต้องเหมาะสม แม้พระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นสถาบันใหญ่ยิ่งสถาบันหนึ่งในโลก ก็ตกอยู่ในวิถีแห่งความเสื่อมและความเจริญเหมือนกัน ทั้ง ๆ ที่พระบรมศาสดาก็ทรงชี้ช่องทางเพื่อการดำรงรักษาพระพุทธศาสนาให้มั่นคงไว้แล้ว แต่ถ้าหากพุทธบริษัท 4 ต่างไม่นำพาที่จะนำไปปฏิบัติให้ครบถ้วน ก็จะทำให้พระพุทธศาสนาถึงความเสื่อมสลายได้

เราทุกคนเป็นผู้มีหน้าที่ดำรงรักษาสถาบันทั้งสิ้น ไม่ฐานะของผู้บริหารก็ในฐานะของสมาชิก จึงควรศึกษาหลักธรรมเรื่อง อปทานิยธรรม นี้ไว้ให้ดี เพราะหลักธรรมเรื่อง อปทานิยธรรม เป็นเทคนิคในการดำรงรักษาสถาบัน ให้เจริญรุ่งเรือง ไม่ไปสู่ความเสื่อมถอย ซึ่งอนุโลมใช้ได้ทั้งทางโลกและทางธรรม และในทุกระดับ ซึ่งเป็นหลักธรรมที่ทันสมัยอยู่เสมอ แต่ในที่นี้ จะขอกล่าวการนำอปทานิยธรรมไปใช้ทางโลกอย่างเดียว (พุทธธรรม 2, หน้า 90)

หลักธรรมกับการบริหารตามหลักคำสอนของพุทธศาสนาที่นำมาประกอบในการใช้งานบริหารงานของ ผู้บริหารนั้นคือ หลักอปทานิยธรรม 7 ประการ ดังนี้(นวโกวาท, หน้า 51)

1. หมั่นประชุมกันเนื่องนิത്യ
2. พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม พร้อมเพรียงกันทำกิจที่พึงทำ (และพร้อมเพรียงกันลุกขึ้นป้องกันหมู่คณะเมื่อมีภัย)
3. ไม่บัญญัติสิ่งที่มีได้บัญญัติไว้ (อันขัดต่อหลักการเดิม) ไม่ล้มล้างสิ่งที่บัญญัติไว้ (ตามหลักการเดิม) ถือปฏิบัติมั่นตามธรรม (หลักการ) ตามที่วางไว้เดิม
4. สักการะเคารพนับถือบูชาท่านผู้ใหญ่ทั้งหลาย มองเห็นความสำคัญแห่งถ้อยคำของท่านว่าเป็นสิ่งอันพึงรับฟัง
5. บรรดาकुสตรีกุมารี่ทั้งหลาย ให้อยู่ดีโดยมิถูกข่มเหง หรืออดคร่ำขึ้นใจ
6. เคารพสักการบูชาเจตีย์ (ปุชณียสถานและปุชณียวัตถุ ตลอดถึงอนุสาวรีย์ต่าง ๆ) ของคนในชุมชน (ประจำชาติ) ทั้งหลาย ทั้งภายในและภายนอก ไม่ปล่อยให้พลีกรรมอันชอบธรรมที่เคยให้เคยทำแก่เจตีย์เหล่านั้นเสื่อมทรามไป
7. จัดให้ความอารักขา คุ้มครอง ป้องกัน อันชอบธรรม แก่พระอรหันต์ทั้งหลาย (ในที่นี้กินความกว้าง หมายถึงบรรพชิตผู้ดำรงธรรม เป็นหลักใจของประชาชนทั่วไป) ตั้งใจว่าขอพระอรหันต์ทั้งหลายที่ยังมีได้มา พึงมาสู่แว่นแคว้น ที่มาแล้วพึงอยู่ในแว่นแคว้นโดยผาสุก

การประยุกต์ใช้อปทานิยธรรมในการบริหาร

เพื่อให้เป็นอีกแนวทางหนึ่งในการบริหารงานองค์การ จึงได้นำหลักของอปทานิยธรรม 7 ประการ มาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานองค์การ เพื่อให้เป็นอีกแนวทางเลือกหนึ่ง สำหรับให้ผู้บริหารองค์การนำไปปรับใช้ในองค์การของตน เพื่อหวังว่า จะทำให้เกิดประโยชน์ได้และลดทอนปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคตได้ ดังนี้

1. หมั่นประชุมกันเนื่องนิത്യ หมายถึง การประชุมพบปะปรึกษาหารือกันในงานต่าง ๆ อย่าง ม่าเสมอ เพื่อแก้ปัญหาในการสื่อสาร แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ยอมรับในเหตุผลที่ถูกต้อง ที่เป็นประโยชน์สร้างความเข้าใจที่ดีต่อกัน และหาแนวทางแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ร่วมกัน การประชุมกันบ่อย ๆ คุยกันบ่อย ๆ นั้น เป็นการระดมมันสมอง รวมความสามารถที่ทุกคนมี แล้วนำมาแก้ไขปรับปรุงข้อบกพร่องส่งเสริมพัฒนาหมู่คณะให้มีความเจริญในด้านต่าง ๆ เช่น ในสถานที่ทำงาน หัวหน้ามีการประชุมปรึกษากับผู้ร่วมงานทุกครั้ง งานก็จะราบรื่น หากมีข้อผิดพลาด

ทุกคนก็จะยอมรับในสิ่งที่เกิดขึ้น, ในครอบครัว พ่อ แม่ ลูก มีอะไรพูดกันปรึกษากัน ลูกก็จะอบอุ่น จะไม่ติดเกมส์หรือไม่ติดยาเสพติด

คำว่าประชุม นั้นหมายรวมไปถึง การพบปะ สนทนา การรับประทานอาหารการเล่นกีฬา การทำกิจกรรมกลุ่มย่อยด้วยกัน เป็นต้น และการประชุม นั้น มาชิกทุกคนจะต้องมีสติกำกับเพื่อควบคุมอารมณ์ให้ได้อยู่ตลอดเวลา มิเช่นนั้นแล้วการประชุมก็จะไม่สัมฤทธิ์ผล (พุทธธรรม 2, หน้า 91-92)

2. พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม พร้อมเพรียงกันทำกิจที่ควรทำ หมายถึง เข้าประชุม เลิกประชุม และทำกิจที่ได้รับมอบหมายตามมติที่ประชุม อย่างพร้อมเพรียงกัน เพื่อสร้างความรับผิดชอบร่วมกัน ป้องกันไม่ให้เกิดการกินแหนงแคลงใจกัน ต้องให้ความสำคัญกับการประชุม ต้องทำงานของส่วนรวมให้ดี และพร้อมเพรียงกันลุกขึ้นป้องกันหมู่คณะเมื่อมีภัย

การเริ่มและเลิกประชุมโดยพร้อมเพรียงกันนั้นไม่ใช่ทำได้ง่าย ๆ เป็นตัววัดว่าคนในทีมมีความพร้อมหรือไม่แค่ไหน การตรงต่อเวลาเป็นการเสียสละ เป็นการแสดงน้ำใจเห็นอกเห็นใจผู้อื่น ให้ความสำคัญของคำว่าทีม หัวหน้าที่ดีจึงต้องรักษาเวลาทั้งการเริ่มและเลิกประชุม การทำกิจต่าง ๆ ตามมติที่ประชุม เป็นการเสียสละ การยอมรับ อดทนอดกลั้น และที่สำคัญคือเรื่องของความไว้นื้อเชื่อใจ ซึ่งเป็นเรื่องที่สำคัญที่สุด หากไม่เชื่อใจกัน จะทำให้ไม่แบ่งงานกัน เกิดการหลงตนเอง การใจไม่ถึง ใจไม่กว้างพอที่จะเปิดโอกาสให้คนอื่น ๆ ทำผิดพลาดเพื่อการเรียนรู้ การจัดทำเอกสาร และ กำหนดมาตรฐานต่าง ๆ ในการทำงาน ก็เป็นการวางระบบให้ทำงานอย่างพร้อมเพรียงกันได้อย่างหนึ่ง (พุทธธรรม 2, หน้า 92)

3. ไม่บัญญัติสิ่งที่ยังไม่บัญญัติ จักไม่ถอนสิ่งที่ท่านบัญญัติไว้แล้ว ประพฤติมั่นอยู่ในธรรมของชุมชนครั้งโบราณ หมายถึง ไม่บัญญัติสิ่งใหม่ ๆ หรือลบล้างบัญญัติเดิม ตามอำเภอใจ โดยผิดหลักการเดิมที่หมู่คณะได้วางไว้ จะต้องถือปฏิบัติมั่นตามหลักการเดิมของหมู่คณะทำตามกฎระเบียบตามกติกาข้อบังคับ ตามหลักเกณฑ์ของหมู่คณะ เพื่อความเสมอภาคกัน อันเป็นเหตุส่งเสริมให้การปกครองการบริหารเกิดผลดี มีประสิทธิภาพ ไม่เล่นนอกกฎนอกกติกาเพราะจะกลายเป็นกติกาส่วนตัวที่ไม่ตรงกับกติกาของคนอื่น ซึ่งจะสร้างปัญหาให้เกิดขึ้นตามมาภายหลัง ตัวอย่าง เช่น นักเรียนจะต้องแต่งเครื่องแบบของโรงเรียนเพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อย จะแต่งกายตามใจตนเองไม่ได้

การกำหนด วิสัยทัศน์ เป้าหมาย ยุทธศาสตร์ แผนรองรับ ฯลฯ คือการบัญญัติตั้งนั้น ทุกคนในทีมจะต้องทำตามอย่างเคร่งครัด ไม่ลบล้าง เพิ่มถอน ตามอำเภอใจ (พุทธธรรม 2, หน้า 92-93)

4. สักการะเคารพนับถือบูชาท่านผู้ใหญ่ทั้งหลาย มองเห็นความสำคัญแห่งถ้อยคำของท่านว่าเป็นสิ่งอันพึงรับฟัง หมายถึง ให้ความเคารพและรับฟังความคิดเห็นคำแนะนำของผู้ใหญ่ ผู้ใหญ่เป็นผู้มีประสบการณ์ยาวนาน ดังนั้นเราต้องให้เกียรติ ให้ความเคารพนับถือ และรับฟังความคิดเห็นของท่านในฐานะที่เป็นผู้รู้และมีประสบการณ์มามาก การอยู่ร่วมกันในหมู่คณะจำเป็นต้องมีผู้นำและผู้ตาม เราต้องเคารพนับถือผู้เป็นใหญ่เป็นประธาน เคารพผู้บริหารหมู่คณะ ถ้าเราให้การเคารพและ

เชื่อฟังผู้นำ หมั่นละสังขมก็จะไม่วุ่นวาย เช่น ถ้าลูกเชื่อฟังพ่อแม่ก็จะเป็นคนดีได้ ไม่เกะกะเกรก่อก
ความเดือดร้อนให้กับครอบครัวและสังขม

จุดตั้งต้นของการนำทีม อยู่ที่ผู้ใหญ่ในองค์กร ว่ามีคุณธรรม คู่ควรแก่การเคารพนับถือ
กราบไหว้ได้หรือไม่ นำฟังและทำตามแค่ไหน บางองค์กร ผู้ใหญ่ทำตัวไม่นำเคารพนับถือ ไม่นำกราบ
ไหว้ มีนิสัยเจ้าชู้ ชอบเล่นการพนัน คดโกง เห็นแก่ตัว ขาดศีลธรรม ไร้จริยธรรม ก็ยากที่จะสร้าง
บรรยากาศการทำงานเป็นทีมที่ดีได้ (พุทธธรรม 2, หน้า 93)

5. ไม่ข่มขืนบังคับปกครองหญิงในสกุล หมายถึง ให้เกียรติและคุ้มครองสตรีและกุมารี
ทั้งหลาย ให้อยู่ดี มีให้ถูกล่วงเกินข่มเหงรังแกหรือถูกฉุดคร่าชื่นใจ สตรีถือว่าเป็นเพศแม่ เป็นเพศที่
อ่อนแอ บุรุษควรให้เกียรติ ให้การยกย่อง ปกป้องไม่ให้ใครละเมิดสิทธิหรือข่มเหงรังแก ถ้าสังขมใด
ๆ ผู้หญิงถูกฉุดคร่าข่มขืนมาก ๆ ความเสื่อมย่อมนจะเกิดกับสังขมนั้น

การทำร้าย การทำผิดในลูกเมียผู้อื่น การกดขี่ทางเพศ การทำลามกอนาจารย่อนนำมาซึ่ง
ความเสื่อมในองค์กร เพราะทำให้เกิดความหวาดระแวง และขาดความปลอดภัยในคุ้มครอง และใน
ที่นี้ยังรวมไปถึง การไม่รับฟังความเห็นของเพศหญิงด้วย (พุทธธรรม 2, หน้า 93-94)

6. สักการะ เคารพ นับถือ บูชาเจตียสถานของคนในชุมชนทั้งภายในและภายนอกและไม่
ลบล้างพิธีกรรมอันชอบธรรม ซึ่งเคยให้เคยทำแก่เจตียสถานเหล่านั้น หมายถึง ให้การสักการะ
เคารพ นับถือ บูชาและปกป้องรักษาปูชนียสถานที่สำคัญของชุมชนนั้น ๆ โดยทั่วถึงทั้งหมด เพื่อให้
เป็นเครื่องเตือนความทรงจำ เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ เป็นศูนย์รวมใจของชุมชน รั้าให้ทำดี และ
ไม่บั่นทอนผลประโยชน์ที่เคยอุปถัมภ์บำรุงเจตียหรือปูชนียสถานเหล่านั้นไม่ละเลยพิธีเคารพบูชาอัน
พึงทำต่ออนุสรณ์สถานเหล่านั้นตามประเพณีที่ดั่งา เป็นการแสดงถึงความเป็นผู้มีนิสัยดี รักสันติภาพ
ขัดเกลากิจใจอยู่เสมอ พร้อมทั้งจะปฏิบัติดีโดยไม่ประมาท การที่สมาชิกของสังขมเป็นคนดี ย่อมเป็น
เกียรติ เป็นศักดิ์ศรี และเป็นเครื่องยืนยันความบริสุทธิ์ใจในการปฏิบัติภารกิจต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี

ศูนย์รวมจิตใจขององค์กรนั้น บางองค์กรเคารพบูชาอนุสาวรีย์บุคคลสำคัญหรือบรรพ
บุรุษ หรือผู้มีพระคุณ ขอให้หาศูนย์รวมจิตใจในองค์กรนั้น ๆ ให้ได้ ไม่ว่าจะเจตียอนุสาวรีย์ ปู
ชนียสถาน ปูชนียวัตถุ หรือรูปเคารพต่าง ๆ ก็จะทำให้สามารถยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในชุมชนหรือ
องค์กรนั้น ๆ เพื่อสร้างความสามัคคีที่ดีต่อกันได้ไม่ยาก (พุทธธรรม 2, หน้า 94)

7. ถวายความอารักขา ความคุ้มครอง ป้องกันโดยชอบธรรมในพระอรหันต์ทั้งหลายเป็น
อย่างดี ด้วยหวังว่า โฉนพระอรหันต์ทั้งหลายที่ยังไม่มา พึงมาสู่แว่นแคว้น และที่มาแล้ว พึงอยู่เป็น
สุข หมายถึง จัดการให้ความอารักขา บำรุง คุ้มครอง อันชอบธรรมแก่บรรพชิต ผู้ทรงศีลทรงธรรม
บริสุทธิ์ ซึ่งเป็นหลักใจและเป็นตัวอย่างทางศีลธรรมของประชาชนเต็มใจต้อนรับและหวังให้ท่านอยู่
โดยผาสุก รวมถึงตั้งใจสนับสนุนคนดี ปกป้องคนดีส่งเสริมคนดี เลือกคนดีมีความสามารถมีคุณธรรม
เข้ามาเป็นกำลังพัฒนาหมู่คณะของตน ไม่มีการขัดแย้งขัดขาน เลือยขาเก้าอี้ เป็นต้น การทะนุบำรุง
คุ้มครองบรรพชิต ซึ่งเป็นผู้สืบทอดพระพุทธศาสนาให้คงอยู่ตลอดไปนั้นสามารถทำได้โดย การ
ทำบุญด้วยปัจจัย 4 แต่ท่านเป็นประจำ เป็นต้น

พระอรหันต์นั้น ท่านเป็นบัณฑิต เป็นผู้ชี้ทางนิพพาน การดูแลต้อนรับ การฟังคำสั่งสอนของท่าน ย่อมได้ประโยชน์มากมายทั้งทางตรงและทางอ้อม พ่อแม่และผู้ใหญ่ที่ดีมีคุณธรรมก็เช่นเดียวกัน (พุทธธรรม 2, หน้า 94-95)

อธิทานิยธรรมสำหรับคฤหัสถ์ในพระไตรปิฎก

หลักอธิทานิยธรรมนี้ เป็นข้อปฏิบัติหรือธรรมอันเป็นเหตุไม่ให้เกิดความเสื่อม เป็นหลักธรรมที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสสั่งสอนทั้งฝ่ายคฤหัสถ์และภิกษุสงฆ์ โดยตรัสสั่งสอนเหล่ากษัตริย์ลิจฉวี เมือง เวสาลี แคว้นวัชชี โดยมีเนื้อหา ดังนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ ณ สารินทพเจดีย์ใกล้กรุงเวสาลี ครั้งนั้นแลเจ้าลิจฉวีหลายพระองค์ด้วยกันพากันเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้าถึงที่ประทับ ทรงถวายบังคมพระผู้มีพระภาคเจ้าแล้ว ประทับนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วพระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสแก่เจ้าลิจฉวีเหล่านั้นว่า ดูก่อนลิจฉวีทั้งหลาย เราจักแสดงอธิทานิยธรรม 7 ประการ แก่ท่านทั้งหลายท่านทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว เจ้าลิจฉวีเหล่านั้นทูลรับพระผู้มีพระภาคเจ้าแล้ว พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสว่า ดูก่อนลิจฉวีทั้งหลาย อธิทานิยธรรม 7 ประการเป็นไฉน คือ ชาววัชชีจักหมั่นประชุมกันเนื่องนิത്യ เพียงใด ชาววัชชีพึงหวังความเจริญได้แน่นอน ไม่พึงหวังความเสื่อมเลยเพียงนั้น ชาววัชชีเมื่อประชุมก็จักพร้อมเพรียงกันประชุม เมื่อเลิกประชุมก็พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม และจักพร้อมเพรียงช่วยกันทำกิจที่ควรทำเพียงใด ชาววัชชีพึงหวังความเจริญได้แน่นอน ไม่พึงหวังความเสื่อมเลยเพียงนั้น ชาววัชชีจักไม่บัญญัติสิ่งที่ยังไม่บัญญัติ จักไม่ถอนสิ่งที่ท่านบัญญัติไว้แล้ว ประพฤติมั่นอยู่ในธรรมของชาววัชชีครั้งโบราณ ตามที่ท่านบัญญัติไว้เพียงใด ชาววัชชีพึงหวังความเจริญได้แน่นอน ไม่พึงหวังความเสื่อมเลยเพียงนั้น ชาววัชชีจักสักการะ เคารพ นับถือบูชาท่านวัชชีผู้ใหญ่ทั้งหลาย และจักสำคัญถ้อยคำแห่งท่านเหล่านั้น ว่าเป็นถ้อยคำอันตนพึงเชื่อฟังเพียงใด ชาววัชชีพึงหวังความเจริญได้แน่นอน ไม่พึงหวังความเสื่อมเลยเพียงนั้น ชาววัชชีจักไม่ข่มขืนบังคับปกครองหญิงใน กุลเพียงใด ชาววัชชีพึงหวังความเจริญได้แน่นอน ไม่พึงหวังความเสื่อมเลยเพียงนั้น ชาววัชชียังคงสักการะ เคารพ นับถือ บูชาเจตีสถานของชาววัชชีทั้งภายในและภายนอก และไม่ลบถ่วงปลีกรรมอันชอบธรรม ซึ่งเคยให้เคยทำแก่เจตีสถานเหล่านั้นเพียงใด ชาววัชชีพึงหวังความเจริญได้แน่นอน ไม่พึงหวังความเสื่อมเลยเพียงนั้น ชาววัชชีจักถวายความอารักขา ความคุ้มครอง ป้องกันโดยชอบธรรมในพระอรหันต์ทั้งหลาย เป็นอย่างดี ด้วยหวังว่า ไฉนพระอรหันต์ทั้งหลายที่ยังไม่มาฟังมาสู่แคว้นแคว้น และที่มาแล้ว พึงอยู่เป็นสุขเพียงใด ชาววัชชีพึงหวังความเจริญได้แน่นอน ไม่พึงหวังความเสื่อมเลยเพียงนั้น ดูก่อนลิจฉวีทั้งหลาย อธิทานิยธรรม 7 ประการนี้ จักตั้งอยู่ในชาววัชชี และชาววัชชียังปรากฏอยู่ในอธิทานิยธรรม 7 ประการนี้เพียงใด ชาววัชชีพึงหวังความเจริญได้แน่นอน ไม่พึงหวังความเสื่อมเลยเพียงนั้น (สารินทสูตร, หน้า 43-44)

สถานการณ์บ้านเมืองในปัจจุบันกับหลักการบริหารนิยธรรม

สถานการณ์บ้านเมืองในทุกวันนี้ ถือว่าประชาชนนั้น ไม่ได้ให้ความสำคัญกับความสามัคคีมากนัก ดูจากข่าวการเข้าร่วมประชุมของคณะผู้บริหารทหารทางการเมืองหลายท่าน บางท่านไม่ค่อยเข้าร่วมประชุม บางท่านก็หลับในที่ประชุม บางท่านก็ไม่สนใจในการฟังบรรยายในที่ประชุม(ข่าวสด, 8 มิถุนายน 2561) มีการใช้อำนาจอย่างเด็ดขาด แต่ขาดจากการตรวจสอบ ไม่มีความโปร่งใส ทำให้ประชาชนภายในประเทศนี้ เกิดความสับสนในการทำงานของคณะผู้บริหารอยู่บ่อยครั้ง และยังมีบางครั้งที่กดขี่เข้มแข็งกลุ่มคนที่เห็นต่าง ไปบัญญัติกฎหมายต่อสิ่งที่ไม่น่าบัญญัติ ไม่ค่อยให้ความสำคัญเคารพต่อพระสงฆ์สมณะผู้เถระ(ไทยโพสต์, 03 มิถุนายน พ.ศ. 2561)

บ้านเมืองใดที่อยู่ในสภาพนี้ ย่อมก้าวไปสู่ความเสื่อมอย่างรวดเร็วโดยไม่ต้องสงสัย อาจถึงกับล่มจมเอาได้หากคนในบ้านเมืองนั้นยังเพิกเฉย อยู่แบบตัวใครตัวมัน ฉกฉวยเอาผลประโยชน์ใส่ตน เมื่อผลประโยชน์ขัดกันกับคนอื่นก็ใช้กำลังแย่งชิงกัน ถ้าหากมีศัตรูจากภายนอกเข้ามาเบียดเบียนเพิ่มอีก ก็มีโอกาสรพ่ายแพ้ได้อย่างง่ายดาย บ้านเมืองเราเคยมีความเจริญมั่นคงเป็นที่นับถือและเกรงอกเกรงใจจากเพื่อนบ้านมาก่อน ไม่น่าเชื่อว่าเราใช้เวลาไม่ถึง 10 ปี บัดนี้กลายเป็นว่าเพื่อนบ้านที่เคยเดินตามหลังบ้าง เดินนำหน้าบ้าง กำลังจะแซงเราไปแล้ว สาเหตุที่ทำให้บ้านเมืองเราเป็นเช่นนี้ เป็นเพราะปัจจัยภายในของเราเอง นั่นคือ เราต่างไม่ยึดถือธรรมแห่งความสามัคคี ไม่ปฏิบัติตามหลักการทำงานเป็นทีมอย่างมีประสิทธิภาพดังที่พระพุทธองค์ได้ตรัสสอนไว้ นั่นคือ อปรีหานิยธรรม 7 ซึ่งเป็น "ธรรมอันไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเสื่อม เป็นไปเพื่อความเจริญฝ่ายเดียวสำหรับหมู่ชนหรือผู้บริหารบ้านเมือง"

จากหลักการบริหารนิยธรรมหรือหลักการทำงานเป็นทีมอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้ง 7 ประการ ที่กล่าวมาข้างต้น เราจะเห็นได้ชัดว่า (พุทธธรรม2, หน้า 106-107)

อปรีหานิยธรรมข้อที่ 1 และข้อ 2 ไม่เป็นไปตามนั้น ดูจากสภาผู้แทนราษฎรซึ่งเป็นตัวแทน บรรดาผู้แทนทั้งหลายเข้าประชุมก็ไม่พร้อมเพรียง ไม่สม่ำเสมอ เวลาประชุมก็ไม่สนใจ หรือหลับในที่ประชุมก็มี(ข่าวสด, 8 มิถุนายน 2561)

อปรีหานิยธรรมข้อที่ 3 ก็เสื่อมด้วยเช่นกัน การบัญญัติและแก้ไขกฎหมาย โดยเฉพาะรัฐธรรมนูญก็ไร้หลักการ มีแต่จะทำตามความต้องการเพื่อสนองประโยชน์ของฝ่ายตน การบังคับใช้กฎหมายก็ไม่เป็นธรรม เรียกกันว่า 2 มาตราฐานซึ่งเป็นเช่นนี้มาเนิ่นนานแล้วสะสมจนกลายเป็นปัญหาใหญ่ ยุ่งเหยิงจนเกินจะเยียวยา (ไทยรัฐ, 2 พ.ค.61)

อปรีหานิยธรรมข้อที่ 4 ก็เสื่อมเช่นกัน ผู้เป็นใหญ่ ผู้ใหญ่ของบ้านเมืองทุกระดับ ถูกดูหมิ่นเหยียดหยาม ย่ำยี อย่างไม่เคยเป็นมาก่อน โดยที่ท่านทั้งหลายเหล่านั้นไม่สามารถจะตอบโต้ได้ ดูเหมือนว่าคุณธรรมเรื่องการอ่อนน้อมถ่อมตน เคารพผู้ใหญ่ ให้เกียรติผู้อาวุโสได้ถูกคนบางกลุ่มละทิ้งไปแล้ว (ข่าวTNN 24, 15 พฤศจิกายน 2561)

อปรีหานิยธรรมข้อที่ 5 ก็เสื่อมด้วยเช่นกัน มีการกดขี่ทางเพศ ไม่ค่อยให้ความสำคัญกับความคิดเห็นของฝ่ายหญิงเท่าที่ควร บางอาชีพ บางตำแหน่ง ก็ผูกขาดไว้สำหรับเพียงเพศชายเท่านั้น

ปัญหาโสเภณี หญิงสาวหรือเด็กวัยรุ่นถูกบังคับให้ขายบริการทางเพศตามสถานที่อโคจรต่าง ๆ หรือไม่มีการเปิดโอกาสในเส้นทางการประกอบอาชีพให้กับหญิงเหล่านั้นเท่าที่ควร จนต้องไปขายบริการทางเพศด้วยความสมัครใจก็ตาม (ไทยรัฐออนไลน์ 4 ตุลาคม 2560)

อภิธานิยธรรมข้อที่ 6 ก็เชื่อมด้วยเช่นกัน มีพระสฤป พระเจดีย์ ปุชนียสถานและปุชนียวัตถุ ตลอดถึงอนุสาวรีย์ และรูปเคารพต่าง ๆ ที่เป็นศูนย์รวมใจของหมู่ชน เราให้ทำดินนั้นถูกทอดทิ้ง ละเลยการดูแลเอาใจใส่ และถูกบั่นทอนผลประโยชน์ที่เคยอุปถัมภ์บำรุงพระเจดีย์ หรือปุชนียสถานเหล่านั้นให้ลดน้อยถอยลงจนไม่พอต่อการบูรณะปฏิสังขรณ์ และต่างละเลยพิธีเคารพบูชาอันพึงทำต่ออนุสรณ์สถานเหล่านั้นตามประเพณีที่ติงาม(ไทยรัฐออนไลน์, 25 ตุลาคม 2561)

อภิธานิยธรรมข้อที่ 7 ก็เชื่อมด้วยเช่นกัน พระภิกษุสามเณรที่ดี ดำรงธรรมเป็นหลักใจของประชาชนทั่วไป และเป็นผู้สืบทอดอายุพระพุทธศาสนาให้คงอยู่ตลอดไปนั้น ต้องถูกข่มเหงรังแก ข่มขู่อย่างไม่เป็นธรรมในทางภาคใต้ของประเทศเรา มีสื่อหลายสื่อที่ถูกชักใยอยู่เบื้องหลังให้ทำการแพร่ข่าวอันเสื่อมเสียของพระภิกษุสงฆ์เพื่อมุ่งโจมตีให้เกิดความต่างปรายต่อสถาบันสงฆ์อยู่เป็นระยะ ๆ ตลอดหลายปีที่ผ่านมา ทำให้ประชาชนหลงเชื่อ หมดความเลื่อมใสหมดศรัทธาในการทำ ความดี (สำนักข่าวอิศรา, 26 กรกฎาคม 2558)

สรุป

อภิธานิยธรรม เป็นธรรมที่ทำให้ไม่เสื่อม เกิดความเจริญทั้งส่วนตนและส่วนรวม นำความสุขความเจริญมาสู่หมู่คณะฝ่ายเดียว เป็นหลักธรรมที่เน้นความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ก่อเกิดเป็นความสามัคคีของหมู่คณะ และการเคารพนับถือซึ่งกันและกันคือ เป็นหลักธรรมที่สอนให้เรารู้จักหลักการทำงานเป็นทีมอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อสร้างชุมชน องค์กร หรือสถาบันให้เข้มแข็งสามารถนำไปใช้ได้ทั้งหมู่ชนกับผู้บริหารบ้านเมือง และคณะสงฆ์ ประชาชนทุกคนเป็นผู้มีหน้าที่ดำรงรักษาสถาบันทั้งสิ้น ไม่ฐานะของผู้บริหารก็ในฐานะของสมาชิก จึงควรศึกษาหลักธรรมเรื่อง อภิธานิยธรรมนี้ไว้ให้ดี เพราะหลักธรรมเรื่องอภิธานิยธรรม เป็นเทคนิคในการดำรงรักษาสถาบัน ให้เจริญรุ่งเรือง ไม่ไปสู่ความเสื่อมถอย ซึ่งอนุโลมใช้ได้ทั้งทางโลกและทางธรรม และในทุกระดับ ซึ่งเป็นหลักธรรมที่ทันสมัยอยู่เสมอ

เอกสารอ้างอิง

กองวิชาการ มหาวิทยาลัยธรรมกาย แคลิฟอร์เนีย, **พุทธธรรม 2**, หน้า 87-107

ธิดารัตน์ ศิลาวรรณโณ, "ความคิดเห็นของพนักงานส่วนตำบลต่อการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลตามหลักสังคหวัตถุ 4 :กรณีศึกษา อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน", **วิทยานิพนธ์ พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2553), หน้า 13 - 14.

- ธิดิวุฒิ หมั่นมี, "การจัดการทรัพยากรมนุษย์วิถีพุทธ" [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก : <https://www.gotoknow.org/posts/645160> สืบค้นเมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน 2561
- ธิดิวุฒิ หมั่นมี, "การจัดการทรัพยากรมนุษย์วิถีพุทธ" [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก : <https://www.gotoknow.org/posts/645158> สืบค้นเมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน 2561
- บรรจบ เนียมมณี, **หลักการบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร: คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2543), หน้า 261.
- ประยงค์ พรหมมา, การบริหารงานตามหลักอภิปธานิยมธรรม ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น, **วิทยานิพนธ์ พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2556), หน้า 1-3.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **คุณธรรมสำหรับนักบริหาร**, พิมพ์ครั้งที่ 3, (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม, 2549), หน้า 2-3.
- พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี, **คนสำราญงานสำเร็จ**, พิมพ์ครั้งที่ 3, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), 2550), หน้า 25 -32.
- มหามกุฏราชวิทยาลัย, "สารันทสสูตร" พระสูตรและอรรถกถาแปล อังคตตรนิกาย สัตตก-อัฐก-นวกนิบาต เล่ม 37, พิมพ์ครั้งที่ 4, (กรุงเทพ : มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2543), หน้า 43-44.
- สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, **นวโกวาท**(หลักสูตรนักธรรมชั้นตรี), มหามกุฏราชวิทยาลัยพิมพ์ครั้งที่ 83/2557, หน้า 52-53
- นางสาววรรณิศา หัฐสิทธิ์ (2009), **ศิลปะในการบริหาร**, จาก <https://www.gotoknow.org/posts/323090> (เข้าถึงเมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน 2561). https://kalyanamitra.org/th/article_detail.php?i=15410, (เข้าถึงเมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน 2561).